

Войтенко Юрій Миколайович

Європейська практика боротьби з корупцією: досвід для України в рамках євроінтеграційних процесів

УДК 323:22

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-спец.4>

Войтенко Юрій Миколайович
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Університету Григорія Сковороди
в Переяславі
вул. Сухомлинського, 30,
Переяслав, Київська область, Україна

У цій статті здійснюється огляд різних практик країн Європи щодо боротьби з корупцією. Зокрема, у статті порівнюються особливості низки країн ЄС у питанні подолання або зменшення корупційних дій з боку посадових осіб. Окрім цього, публікація відображає деякі різновиди покарання корупціонерів за зловживання своїм службовим становищем. Зазначається, що Україні для ефективної боротьби з корупцією необхідно вивчити та використати досвід багатьох країн ЄС. Це значно сприятиме прискоренню євроінтеграції країни до Європейського Союзу, оскільки вирішення цієї проблеми є однією умов вступу України до цього співтовариства. Окремо варто виділити практику щодо суттєвого подолання корупції у країнах Балтії, оскільки ці країни, як і Україна, є пострадянськими. З огляду на те, що більшість пострадянських країн перебувають у другій сотні списку «Індексу сприйняття корупції», то досвід країн Балтії для нас є досить важливим.

Метою статті є дослідження практики боротьби з корупцією у країнах Європи для запозичення її в українські реалії на шляху до євроінтеграції.

Під час написання статті використовувалися методи: компаративний, зокрема щодо порівняння особливостей у боротьбі з корупцією у різних країнах; інституційний щодо виокремлення антикорупційних органів у низці країн світу; функціональний щодо дослідження особливостей функціонування антикорупційних органів у практиці багатьох країн.

Головним результатом статті є аналіз різноманітних форм, методів та засобів боротьби з корупцією у Європі з можливим використанням їх в Україні на її євроінтеграційному шляху. Зокрема, корисним для нас є: використання досвіду Нідерландів щодо виявлення потенційних корупційоногенних сфер у взаємодії між державою та громадянином; декларування доходів високопосадовців та моніторинг їх з боку правоохоронних органів, як у Німеччині, Латвії, Литві та Болгарії; впровадження програми захисту свідків, яку використовують Румунія та Словенія.

Ключові слова: корупція, євроінтеграція, влада, посадовці, антикорупційні органи, відповідальність.

Вступ. Євроінтеграція передбачає ефективну взаємодію держави та суспільства, у якій може повноцінно реалізовуватись кожна людина, яка визнається найвищою соціальною цінністю, а також вона вимагає відкритості та прозорості в ухваленні рішень від посадовців різних рівнів. Це все можливо лише у тому разі, коли країна має значний поступ та ефективність у боротьбі з корупцією, яка в Україні має місце як на рівні органів державної влади, так і місцевого самоврядування. Проте наша країна не є винятком у такому стані речей, адже більшість країн на шляху до демократії проходять етап у боротьбі з корупцією і стають повноцінними учасниками європейського співтовариства.

Україна як країна з поки що неусталеною демократією намагається довести, що ми гідні бути у сім'ї цивілізованих, демократичних європейських народів. На цьому євроінтеграційному шляху є низка бар'єрів, які країна має подолати. Одним з таких вагомих бар'єрів для України є ефективна боротьба з корупцією всередині країни.

На цьому шляху країна перебуває понад десять років, проте хоч і маємо деякий поступ у вирішенні цієї проблеми, але останні п'ять з них ми знаходимося у сталих межах 30–32 бали зі 100 [12].

Запровадження нових інститутів у боротьбі з корупцією, а також створення окремої та цілісної антикорупційної інфраструктури (САП, НАБУ, НАЗК тощо) хоч і має певний позитивний ефект, проте це не суттєво відображається на динаміці рейтингу країни у цій сфері. При цьому запровадження таких інститутів заохочують і підтримують у європейському співтоваристві на шляху до євроінтеграції України.

З огляду на той факт, що країни здійснюють поступ у боротьбі з корупцією, проте не лише ми знаходимося на цьому шляху. Тому для ефективної боротьби з корупцією нам варто було б вивчити досвід країн Європи у подоланні цього явища.

Метою статті є дослідження практики боротьби з корупцією у країнах Європи для запозичення її в українські реалії на шляху до євроінтеграції. **Завданнями** є аналіз ключових аспектів досвіду у боротьбі з корупцією низки успішних країн Європи; виявлення тих форм і методів у боротьбі з корупцією за кордоном, котрі Україна могла б використати у своїй країні.

Під час написання статті використовувалися **методи:** компаративний, зокрема щодо порівняння особливостей у боротьбі з корупцією

у різних країнах; інституційний щодо виокремлення антикорупційних органів у низці країн світу; функціональний щодо дослідження особливостей функціонування антикорупційних органів у практиці багатьох країн.

Результати. Однією з успішних країн, котрі виробили вдалий механізм у боротьбі з корупцією, який може бути цікавим Україні, є Естонія. Притому, що ця країна не створювала окрему антикорупційну інфраструктуру, боротьба з корупцією була досить успішною. Одним з ключових факторів такого успіху було бажання політичної еліти та суспільства подолати це явище через відкриті та прозорі механізми функціонування державного апарату. Окрім того, успіху естонської моделі сприяло запровадження своєї мови на державних посадах, як наслідок, колишні радянські працівники позбулись своїх посад разом з їх корумпованими схемами, а на їхнє місце прийшли молоді, некорумповані естонці. У Естонії було запроваджено окрему програму «Відверта держава», яка охоплювала декілька міністерств у питанні ефективної взаємодії з громадськістю. Підняття ж естонської економіки дало можливість збільшити видатки на державний апарат і, відповідно, збільшити зарплатню державним службовцям, що сприяло їх некорумпованості. Тобто естонський досвід свідчить про те, що не обов'язково мати окрему спеціальну антикорупційну інфраструктуру для подолання корупції в країні, досить мати зорієнтовану на подолання цього явища еліту, ефективну роботу діючих правоохоронних органів та активне громадянське суспільство [8].

Досвід Литви, навпаки, показує, що доцільно створювати окремі антикорупційні органи. Так, у цій країні було створено Спеціальну службу розслідувань, котра створюється президентом у взаємодії з парламентом, а також відповідальна перед цими органами. Така взаємна підзвітність зазначеної Служби перед найвищими виборними інституціями має на меті унеможливити вплив на неї з боку будь-якого посадовця, а також свідчить про те, що важливість боротьби з корупцією має найвищий державний рівень.

Досить успішною у подоланні та превенції щодо корупції є Фінляндія. На відміну від деяких країн ЄС, Фінляндія не створювала окремих антикорупційних органів, а делегувала повноваження з моніторингу та боротьби з корупцією двом посадовцям – Канцлеру юстиції та Парламентському омбудсмену [2, с. 358].

З огляду на той факт, що для запровадження та ефективного розслідування справ, пов'язаних з корупцією в органах державної влади та місцевого самоврядування, є саме повідомлення громадян, тому кожна країна створює та впроваджує власну програму захисту свідків.

Найбільш ефективні програми захисту свідків, внаслідок повідомлення громадян про коруп-

ційні дії посадовців, є у Румунії, Словенії та Люксембургу. Наприклад, у Румунії не розголошують особу, яка повідомила про корупційні дії того чи іншого посадовця до правоохоронних органів. Це закріплено на законодавчому рівні, щоб не відбувалася помста з боку посадовця щодо викривача. Окрім того, у Румунії існує Національний антикорупційний директорат, на якому здійснюють відбір і призначення незалежних Головного прокурора і слідчих [11].

Вагомим чинником у розслідуванні корупційних дій посадовців є дослідження їх декларацій про активи та борги. Наприклад, у Латвії вивченням активів займається такий спеціальний державний орган, як Бюро попередження та боротьби за корупцією. У Болгарії таку функцію виконує Офіс аудиту, котрий зберігає такі декларації посадовців. У Литві існує Комісія з етики, до якої посадовці подають свої декларації [2].

Для того щоб не перевантажувати відповідальний орган другорядними справами, лише декларації посадовців найвищого рівня, а також тих, де ризик корумпованих дій є найвищим, перебувають на розгляді у відповідних Комісіях, Бюро, Офісах. У всіх інших, менш вагомим і більш чисельних випадках, такого роду справи перебувають на розгляді у поліції.

У багатьох країнах окремий орган здійснює обвинувачення підозрюваної особи у корупції. Це не завжди антикорупційна прокуратура. Так, у Хорватії є окремий орган, а саме Офіс протидії корупції та організованій злочинності, котрий наділений окремими повноваженнями і займається обвинуваченням посадовців у корупції. З 2015 року у боротьбі з корупцією до цього Офісу доєдналися представники з Міністерства юстиції, європейських та закордонних справ, економіки та державного управління, Верховного суду та інших неурядових установ та організацій [2]. При цьому відповідальність за корупційні правопорушення належить у Хорватії до тяжких злочинів.

Якщо уповноважена особа, котра обіймає ту чи іншу посаду, має недоторканність, то у такому випадку вона може її позбутися, якщо це підтримає парламент за поданням відповідного антикорупційного органу.

Окрім слідчих дій у боротьбі з корупцією, досить важливо її упереджувати та проводити профілактику, починаючи з виховання молодого покоління. Так, у Литві існує Спеціальна служба розслідування, котра створює навчальні матеріали для закладів освіти з міркувань попередження корупційних дій у майбутньому. Крім того, у Литві створені внутрішні відділи для профілактики корупційних правопорушень на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування.

У країнах Балтії, зокрема у Литві та Латвії, антикорупційні органи мають право на висунення про-

позицій щодо перегляду законів, котрі стосуються їхньої діяльності.

Для якісної роботи антикорупційних органів необхідним є залучення різного роду ресурсів задля ефективного їх функціонування. Так, окрім необхідних фінансових видатків на антикорупційну інфраструктуру, потрібно залучати фахівців не лише з правоохоронної сфери, а різного роду спеціалістів (програмістів, фінансових та економічних експертів тощо).

Окрему увагу варто приділити інституції, яка встановлює остаточне рішення у змагальному процесі щодо (не)вини підозрюваної у корупційних діях посадової особи – суду. Так, деякі країни створюють окремий антикорупційний суд для подібних справ, проте більшість країн посилює прозорість чинної судової системи. Наприклад, окремий антикорупційний суд має Словаччина, котра наділила цей інститут необхідними повноваженнями та ресурсами. Це все дозволяє словацькому антикорупційному суду досить швидко та ефективно ухвалювати вирoki стосовно підозрюваних у корупції посадовців [8].

Окремі антикорупційні суди існують зі спеціальними повноваженнями у Франції. Так, зазначені суди здійснюють як слідчу функцію, так і безпосередньо судову. Вони взаємодіють з різними інституціями (митними, податковими, фінансовими тощо) як у межах своєї країни, так і з іншими [8].

Оскільки правоохоронці керуються у діяльності виключно чинним законодавством своєї країни, тому для розуміння практики у боротьбі з корупцією варто розуміти особливості правової сфери тієї чи іншої країни та міжнародного співтовариства загалом.

Так, найбільш відомим і найвагомим договором щодо запобігання корупції є Конвенція ООН щодо корупції (31 жовтня 2003 року). Відповідно до неї держави-учасники цієї Конвенції мають адаптувати своє національне законодавство до її положень.

Однією з найбільш успішних європейських країн щодо подолання корупції є Данія. Маючи прозорість у діях державних органів, свободу ЗМІ та активне громадянське суспільство тощо, це все спричинює позитивний досвід у боротьбі та профілактиці корупції та високі показники в антикорупційному рейтингу [3].

Ще одним з успішних прикладів у боротьбі з корупцією є Франція. Значну роль французи приділяють превентивному складнику щодо унеможливлення корумпованих дій з боку посадовців. Окрім того, законодавство Франції досить чітко визначає учасників виборчого процесу та їх роль у ньому, що сприяє зменшенню рівня корупції на політичному полі. Проте французька модель спирається більше на адміністративне, ніж на кримінальне законодавство щодо покарання за корупційні правопорушення, оскільки акцент державної

політики полягає більше у недопущенні, ніж у покаранні [2].

Досить успішний поступ у боротьбі з корупцією відбувся у Словаччині. Так, у цій країні було запроваджено: оприлюднення інформації про наявність власності серед посадовців; санкції за порушення фінансового закону щодо політичних партій; прозорість фінансування політичних партій; доступність для громадськості регулярних звітів про фінансове становище політичних партій; інформацію про причини зловживання владою політиками або представниками державної влади [2].

Окремо можна виділити Закон «Про боротьбу з хабарництвом» (UK Bribery Act/УКВА) у Великій Британії, що набрав чинності 1 липня 2011 року, котрий має досить широку сферу застосування. У цьому законі йдеться про підкуп іноземних посадових осіб, якими визнаються як власне іноземні посадові особи, так і працівники іноземних органів державної влади, публічні міжнародні організації або їх представники. Саме у зв'язку з набранням чинності УКВА компаніям, у тому числі й українським, необхідно приділяти особливу увагу способам мінімізації корупційних ризиків. Під дію УКВА підпадають усі компанії, зареєстровані всередині країни, а також ті, які повністю або частково ведуть свій бізнес на її території. Що мається на увазі під «частковим веденням бізнесу» є питанням досить дискусійним. Більшість експертів стверджують, що наявність представництв, філій або інших відокремлених підрозділів на території Великобританії є достатнім для поширення юрисдикції УКВА на таку компанію. Отже, якщо українська компанія здійснює свою діяльність хоча б частково на цій території, то на неї поширюється дія положень УКВА, а отже, й відповідальність за вчинення правопорушень, передбачених цим законом [9].

Досить цікавим та ефективним є досвід у боротьбі з корупцією у Нідерландах. Так, у цій країні почали вивчати та стежити за тими сферами відносин між громадянином та державою, де може бути корупційний складник. Для цього створюється окрема група експертів, аналітиків, науковців тощо, котрі збирають та аналізують дані, а також стежать за тією сферою, яка потенційно є корупціогенною, і встановлюють над нею контроль. У разі якщо чиновника спіймано на хабарі, то його позбавляють посади, всіх соціальних пільг, а також можливості працювати надалі в усіх державних органах [15].

Вагомим у сфері превенції корупції є моніторинг фінансових операцій серед чиновників Німеччини. Особливістю цієї країни є те, що вона створює реєстр корумпованих фірм, котрі не можуть далі виконувати будь-які державні замовлення, а також стають під пильний нагляд правоохоронних органів. Також у Німеччині банки зобов'язані правоохоронцям надавати інформацію про

операцію з грошима у сумі понад 20 тис. марок та пред'являти посвідчення особи у разі внеску у банк суми понад 50 тис. марок [4].

Висновки. Таким чином, досвід низки країн у боротьбі з корупцією свідчить про те, що вони використовують як власну практику, так і впроваджують кращі зразки інших країн. Процес вдосконалення боротьби з корупцією постійно перебуває у динаміці. Україна не є винятком у цьому процесі. Хоча наша країна вже зробила певний поступ у боротьбі з корупцією, проте для нас може бути цікавим використання досвіду низки успішних країн: Нідерландів щодо виявлення потенційних корупціогенних сфер у взаємодії між державою та громадянином; Німеччини, Латвії та Болгарії, зокрема у аспекті декларування доходів та їх витрат серед високопосадовців, а також їх моніторинг з боку правоохоронних органів; Румунії та Словенії щодо впровадження програми захисту свідків; Литви, зокрема в аспекті реалізації політики профілактики хабарництва, починаючи виховувати молоде покоління у закладах освіти в дусі порядності та відкритості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боротьба з корупцією в різних країнах. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/borotba-z-korupcieju-v-riznih-krainah.html>
2. Буряк К. Особливості антикорупційного законодавства в країнах Європейського Союзу. *Підприємництво, господарство і право*. № 2. 2020. С. 356–360.
3. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія. Київ : Ін Юре, 2014. 564 с.
4. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>
5. Задирака Н., Кабанець Р. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: до питання про інтеграцію законодавства України до права Європейського Союзу. *Віче*. 2014. Вип. 10. С. 27–29.
6. Копистира А.М. Причини корупції в країнах Європейського союзу. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 119. Ч. 1. С. 118–123.
7. Ларс Йохансен, Карін Хілмер Педерсен. Задля суспільного блага: боротьба з корупцією у нових державах-членах ЄС. URL: www.eurointegration.com.ua/articles
8. Мініч Р. Боротьба з корупцією: чого вчить досвід ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/07/3/7083870/>
9. Оберкович С., Кальницька І. Застосування антикорупційного законодавства США та Великобританії до українських компаній. *Юридична Газета*. 08 (402). 2014. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/zastosuvannya-antikoruptionsnogo-zakonodavstva-ssha-ta-velikobritaniyi-do-ukrayinskih-kompaniy.html>
10. Романюк Б.В. Світовий досвід створення та функціонування інституцій з попередження та боротьби з корупцією. *Науково-практичний журнал*. 2009. № 21. С. 9–16.
11. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей (організація економічного співробітництва і розвитку; мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії). URL: <http://www.oecd.org/dataoecd/7/51/39972270.pdf>
12. Сприйняття корупції. URL: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/
13. Тіньков А.Л. Особливості протидії політичній корупції в ЄС. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Tinkov.pdf>
14. Трепак В.М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2. С. 233–246.
15. Як борються з корупцією в різних країнах світу. URL: <https://antikor.com.ua/articles/76912-jak-borjutsja-z-koruptsiyeju-v-riznih-krainah-svitu>

REFERENCES:

1. Borotba z koruptsiieiu v riznykh krainakh [Fighting corruption in different countries]. Retrieved from: <https://jak.koshachek.com/articles/borotba-z-korupcieju-v-riznih-krainah.html>
2. Buriak, K. (2020). Osoblyvosti antykoruptsiinoho zakonodavstva v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Peculiarities of anti-corruption legislation in the countries of the European Union]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2. S. 356–360.
3. Busol, O. (2014). Protydiia koruptsiinii zlochynnosti v Ukraini u suchasnyi period: monohrafiia [Anti-corruption crime in Ukraine in the modern period: monograph]. Kyiv: In Yure. 564 s.
4. Dosvid zarubizhnykh krain u borotbi z koruptsiieiu [Experience of foreign countries in the fight against corruption]. Retrieved from: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>
5. Zadyraka, N., Kabanets, R. (2014). Svitovyi dosvid zapobihannia ta protydii koruptsii: do pytannia pro intehratsiiu zakonodavstva Ukrainy do prava Yevropeiskoho Soiuzu [World experience of preventing and countering corruption: on the issue of integration of the legislation of Ukraine into the law of the European Union]. *Viche*. 10. S. 27–29.
6. Kopystyra, A.M. (2014). Prychyny koruptsii v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Causes of corruption in the countries of the European Union]. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*. 119. Ch. 1. S. 118–123.
7. Lars Yokhansen, Karin Khilmer Pedersen. Zadlia suspilnoho blaha: borotba z koruptsiieiu u novykh derzhavakh-chlenakh YeS [For the public good: fighting corruption in the new EU member states]. Retrieved from: www.eurointegration.com.ua/articles
8. Minich, R. Borotba z koruptsiieiu: choho vchyt dosvid YeS [Fighting corruption: what the EU experience teaches]. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/07/3/7083870/>
9. Oberkovych, S., Kalnytska, I. (2014). Zastosuvannia antykoruptsiinoho zakonodavstva SShA ta Velykobrytanii do ukrainskykh kompanii [Application of anti-corruption legislation of the USA and Great Britain to Ukrainian companies]. *Yurydychna Hazeta*. 08 (402). Retrieved from: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/>

zastosuvannya-antikorupciynogo-zakonodavstva-ssha-ta-velikobritaniyi-do-ukrayinskih-kompaniy.html

10. Romaniuk, B.V. (2009). Svitovyi dosvid stvorennia ta funktsionuvannia instytutsii z poperedzhennia ta borotby z koruptsiieiu [World experience in the creation and operation of institutions for the prevention and fight against corruption]. *Naukovo-praktychnyi zhurnal*. № 21. S. 9–16.

11. Spetsializovani instytutsii z borotby proty koruptsii: ohliad modelei (orhanizatsiia ekonomichnoho spivrobotnytstva i rozvytku; merezha borotby proty koruptsii dlia krain Skhidnoi Yevropy i Tsentralnoi Azii) [Specialized institutions for the fight against corruption: an overview of models (Organization of Economic Cooperation and Development; anti-corruption network for the countries of Eastern Europe and Central Asia)]. Retrieved from: <http://www.oecd.org/dataoecd/7/51/39972270.pdf>

12. Spryiniattia koruptsii [Perception of corruption]. Retrieved from: https://ti-ukraine.org/ti_format/doslidzhennya/cpi/

13. Tinkov, A.L. Osoblyvosti protydii politychnii koruptsii v YeS [Peculiarities of combating political corruption in the EU]. Retrieved from: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Tinkov.pdf>

14. Trepak, V.M. (2015). Mizhnarodnyi dosvid zaprovadzhennia systemy zakhodiv antykoruptsiinoi spriamovanosti [International experience of introducing a system of anti-corruption measures]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. 2. S. 233–246.

15. Iak boriutsia z koruptsiieiu v riznykh krainakh svitu [How they fight corruption in different countries of the world]. Retrieved from: https://antikor.com.ua/articles/76912-jak_borjutjsja_z_koruptsiieiu_v_riznih_krajinah_svitu

European practice of combating corruption: experience for Ukraine within the framework of European integration processes

Voitenko Yurii Mykolaiovych

PhD in History, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Political Science
Hryhorii Skovoroda University in
Pereiaslav
Sukhomlinskoho str., 30, Pereiaslav,
Kyiv region, Ukraine

This article provides an overview of various practices of European countries in the fight against corruption. In particular, the article compares the peculiarities of a number of EU countries in the issue of overcoming or reducing corruption by officials. In addition, the publication reflects some types of punishment of corrupt officials for abusing their official position. It is noted that Ukraine needs to study and use the experience of many EU countries in order to fight corruption effectively. This will significantly contribute to the acceleration of the European integration of the country into the European Union, since the solution of this problem is one of the conditions for Ukraine's entry into this community. Separately, it is worth highlighting the practice of significantly overcoming corruption in the Baltic countries, since these countries, like Ukraine, are post-Soviet. Considering the fact that most of the post-Soviet countries are in the second hundred of the "Corruption Perception Index", the experience of the Baltic countries is quite important for us.

The purpose of the article is to study the practice of fighting corruption in European countries in order to borrow it from Ukrainian realities on the way to European integration. During the writing of the article, the following methods were used: comparative, in particular, regarding the comparison of features in the fight against corruption in different countries; institutional, regarding the separation of anti-corruption bodies in a number of countries of the world; functional, regarding the study of the peculiarities of the functioning of anti-corruption bodies in the practice of many countries.

The main result of the article is the analysis of various forms, methods and means of fighting corruption in Europe with their possible use in Ukraine on its European integration path. In particular, it is useful for us to: use the experience of the Netherlands in identifying potential areas of corruption in the interaction between the state and the citizen; declaration of incomes of high-ranking officials and their monitoring by law enforcement agencies, as in Germany, Latvia, Lithuania and Bulgaria; implementation of the witness protection program used by Romania and Slovenia.

Key words: corruption, European integration, power, officials, anti-corruption bodies, responsibility.